

סיון התשע"ד

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

טעמי המצוות

לפרשת חקת (על פי שיעורים של הרב אהרון ליכטנשטיין והרב חיים נבון)

3. הרב חרל"פ (הובאו דבריו בתוך שו"ת מלכי בקודש

ד, עמ' פ):

בהא דכתיב 'דְרָכֶיךָ דְרָכֵי נְעִים' (משלי ג', יז), אם שהדרכים בעצמם הם מטבעם נועם ואמת, שלום ושלווה, רק שאנו לא ידענו מהם, והשם יתברך גילה אותם לפנינו, או שהנעימות והמתיקות הנמצא בהם הוא אחרי שנצטווינו בהם ועל ידי הציווי.

4. בראשית י"ח, כ-כו:

וַיֹּאמֶר ה': זַעֲקֵת סָדָם וְעִמְרָה כִּי רָבָה וַחֲטָאתָם כִּי כִבְדָה מְאֹד. אַרְדָּה נָא וְאַרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָלָה וְאִם לֹא אֲדַע... וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר: הֲאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם רָשָׁע?! אוֹלֵי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר, הֲאֵף תִּסְפָּה וְלֹא תִשָּׂא לְמַקּוֹם לְמַעַן חַמְשִׁים הַצְדִיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּה?! חֲלָלָה לָךְ מַעֲשֵׂת כְּדָבַר הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק עִם רָשָׁע וְהִנֵּה כְצִדִיק כְּרָשָׁע, חֲלָלָה לָךְ, הֲשֹׁפֵט כָּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט?! וַיֹּאמֶר ה': אִם אֶמְצָא בְּסָדָם חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׂאתִי לְכָל הַמָּקוֹם בְּעִבּוּרָם

5. בראשית רבה מ"ד, א:

וכי מה איכפת ליה לקב"ה למי ששוחט מן הצואר או מי ששוחט מן העורף? הוי: לא נתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות.

6. פירוש "יפה תואר" על המדרש בבראשית רבה מד

א:

ואם תראה מצוות אשר אין טעם להם, כמו לשחיטה מן הצואר ולא מן העורף, ידוע תדע כי אמרת א-לוה צרופה, לצרף את הבריות בהן, ולנסותם הישמעו בקולו אם לא, ולתת שכר טוב לשומרים את דברו, כדי שיהיה על ידי זה מגן לכל החוסים בו. כי גם המצוות אשר אין טעם בהן, טעמן בצדן; כי הקב"ה ציווה אותם למען ידבקו בו, ויזכרו תמיד כי ה' הוא המפקד ומצווה אותם לעשותם

7. הרמב"ם במורה נבוכים (חלק ג פרק לא):

יש אנשים שקשה להם מתן טעם למצוה מן המצוות. רצוי להם ביותר שלא תושכל לציווי ולאיסור כל

1. המדרש לפרשת חקת (י"ט, ח):

שאל עובד כוכבים אחד את רבן יוחנן בן זכאי: אילין עובדייא דאתון עבדין [תרגום: מעשים אלה שאתם עושים] נראין כמין כשפים. אתם מביאים פרה, ושורפים אותה, וכותשים אותה, ונוטלים את אפרה, ואחד מכם מטמא למת, מזין עליו ב' ו-ג' טיפין ואתם אומרים לו 'טהרת'... אמר לו: ראית אדם שנכנסה בו רוח תזזית? אמר לו: הן. אמר לו: ומה אתם עושין לו? אמר לו: מביאין עיקרין ומעשנין תחתיו, ומרביצים עליה מים, והיא בורחת. אמר לו: ישמעו אוזניך מה שאתה מוציא מפיך, כך הרוח הזו רוח טומאה... מזין עליו מי נידה והוא בורח. לאחר שיצא אמרו לו תלמידיו: רבנו, לזה דחית בקנה, לנו מה אתה אומר? אמר להם: חייכם, לא המת מטמא ולא המים מטהרין, אלא אמר הקב"ה: 'חקה חקקתי, גזרה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור על גזרתי'..."

2. אותיפרון (עמ' 267-268):

סוקראטס: שקול נא שאלה זו: האם אהובה היא החסידות מפני שחסידות היא, או מפני שהיא אהובה, על כן היא חסידות?

אותיפרון: סוקראטס, אינני יורד לסוף דעתך.

סוקראטס: אנסה להגיד זאת ביתר בהירות. (...)

סוקראטס: ומה אומרים אנחנו, אפוא, על החסידות, אותיפרון? הרי אוהבים אותה האלים כולם, על פי דבריך?

אותיפרון: כן.

סוקראטס: האם מטעם זה שחסידות היא, או מטעם אחר?

אותיפרון: מטעם זה.

סוקראטס: אם כן, האלים אוהבים את החסידות מפני שהיא חסידות; ולא שהיא חסידות מפני שהאלים אוהבים אותה

והעשייה ידועה, והיא שיעשה החוקים, והשמירה – שיזהר בהן, ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים **הרמב"ם במורה נבוכים חלק ג פרק כו:**

לכל המצוות יש בהכרח טעם... ואילו הפרטים שלהן הם אשר עליהם נאמר שהם בגלל הציווי בלבד... לציווי להקריב קורבנות יש תועלת רבה ברורה, כמו שאני עתיד להבהיר. אך שקורבן זה כבש וזה איל ושמספרם מספר מסוים, לזאת לעולם לא יינתנו טעמים. לדעתי, כל מי שיתעסק במתן טעמים למשהו מפרטים אלה הוזה הזיה ממושכת, שלא יסיר בה אבסורד אלא יוסיף אבסורדים. מי שמדמה של(פרטים) אלה אפשר לתת טעמים, רחוק מן האמת כמי שמדמה שלמצווה בכללותה אין תועלת מציאותית

11. **המהר"ל - תפארת ישראל פרק ז:**

ובודאי אין טעם לפירוש הזה, כי על כל התורה אמר הכתוב 'כי מי גוי גדול... אֲשֶׁר לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת' (דברים ד', ז-ח); ואמר עוד 'וּשְׁמֵרְתֶם וְעִשִּׂיתֶם כִּי הוּא חֻמְתְּכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה' (שם, ו). והרי כי כל דבר שבתורה בכלל ובפרט הכל דברי חכמה, ולא כמו שחשב הוא, כי לדברים הפרטיים אין טעם כלל, כי לא היה זה תורה של חכמה

12. **הרב אהרון ליכטנשטיין:**

בפרשת 'ואתחנן' אומר משה - "ועתה ישראל שמע אל החוקים ואל המשפטים אשר אנוכי נותן לפניכם היום". הפניה אל העם שישמע את החוקים, היא פניה הדורשת הרבה יותר מקיום סתמי של המצוות. אדם המקיים את המצוות אולם הן לא משפיעות על חייו ואישיותו - אינו מנצל אותן במלואן, וממילא מחטיא את המטרה. מטרת המצוות היא לא רק קיומן המעשי, אלא גם שאדם יראה עצמו בתור אדם המקיים מצוות. המטרה היא שכל אחד מאתנו יהפוך להיות אדם שהמצוות מכוונות את חייו ומדריכות אותו. בתור עובדי ה' אנו צריכים לא רק לקיים את המצוות, אלא גם לשמוע אליהן - לקלוט ולהפנים את המסרים הנובעים מהן.

משמעות. מה שמחייב להם את זאת היא מחלה שהם חשים בנפשותיהם שאין הם מסוגלים לדבר עליה ואין הם מיטיבים להביעה. כי הם סוברים שאילו היו המצוות האלה מועילות למציאות זאת, ונצטוונו בהן משום כך וכך, אזי כאילו באו מתוך מחשבתו ושיקול דעתו של בעל שכל. אבל אם הן דבר שאין מושכלת לו משמעות כלל, ואין הן גורמות תועלת, אזי הן באו בלי ספק מן הא-ל, כי אין מחשבתו של אדם מביאה לדבר מזה. בעיני חלשי שכל אלה האדם הוא, כביכול, שלם יותר מיוצרו, מפני שהאדם הוא אשר אומר ועושה מה שמביא לתכלית כלשהי, והא-ל אינו עושה זאת, אלא מְצָוָה עלינו לעשות מה שעשייתו לא מועילה לנו, ואוסר עלינו מה שעשייתו לא מזיקה לנו...

הדבר שונה. כל הכוונה היא להועיל לנו, כמו שהסברנו את דברו 'לְטוֹב לָנו כָּל הַיָּמִים לְחִיתָנוּ כְּהַיּוֹם הַזֶּה' (דברים ו', כד). ואמר: 'אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם חָכְם וְנִבּוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה' (שם ד', ו). הרי שאמר במפורש שאפילו החוקים כולם מורים בעיני כל האומות שהם בחכמה ותבונה. אילו היה דבר שאין יודעים את טעמו ואינו מביא תועלת ואינו דוחה נזק, מדוע ייאמר על המאמין בו, או העושה אותו, שהוא חכם ונבון ורב-ערך, ויעורר פליאה באומות?

אלא העניין בלי ספק כמו שצינינו, שכל מצוה משש מאות ושלוש עשרה מצוות אלה באה או לתת דעה נכונה או להסיר דעה פסולה, או לתת משפט צדק, או להסיר עֶשֶׂק או לחנך למידה טובה, או להזהיר מפני מידה גרועה

8. **רב סעדיה גאון (אמונות ודעות מאמר ג אות א)**

המצוות השמיעיות, "אין השכל מחייב אהבתם כשלעצמם, ולא הרחקתם כשלעצמם, הוסיף לנו אלוקינו עליהם ציווי ואזהרה להרבות שכרנו ואושרנו בהם". אך גם המצוות השמיעיות "אי אפשר שלא יהיה בהן עם ההתבוננות תועליות מסוימות וטעם כל שהוא מדרך המושכל".

9. **הרמב"ם הלכות תמורה פ"ד הי"ג:**

אף על פי שכל חוקי התורה גזירות הם, כמו שביארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהן, וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם – תן לו טעם

10. **הרמב"ם בהלכות מעילה פ"ח ה"ח:**

ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף עניינם כפי כוחו. ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה, אל יהי קל בעיניו, ולא יהרוס לעלות אל ה' פן יפרוץ בו, ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החול... הרי נאמר בתורה 'וּשְׁמֵרְתֶם אֶת כָּל חֻקְתֵּי וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטֵי וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם' (ויקרא י"ט, לז; כ', כב), אמרו חכמים: ליתן שמירה ועשייה לחוקים כמשפטים.